

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 72 Ağustos 2020 & Volume: 13 Issue: 72 August 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TARIM SEKTÖRÜNÜN GİRİŞİMCİLİK YÖNÜ: "AGRİPRENEURSHIP" ENTREPRENEURSHIP ASPECT OF THE AGRICULTURE SECTOR: "AGRİPRENEURSHIP"

Savaş YILDIZ*

Öz

Küresel anlamda yaşanan bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi değişim ve gelişmeler ekonomik sektörleri de bu değişime uymaya zorlamaktadır. Konuya girişimcilik açısından bakıldığında literatürde söz konusu değişim ve gelişmelerin neden olduğu e-girişimcilik, diaspora girişimciliği, eko-girişimcilik, sosyal girişimcilik gibi farklı girişimcilik türlerine ilişkin çalışmalara rastlamak mümkündür. Tarihi insanlık kadar eski olan tarımsal girişimcilik de söz konusu girişimcilik türlerinden birisidir. Tarımsal girişimcilik genel anlamda tarım ve ilişkili sektörlerdeki girişimcilerin girişimcilik faaliyetlerini ifade etmektedir. Girişimciliğin gerek girişimci, gerekse girişim açısından evrensel geçerliliği olan yönleri olduğu gibi sektörden sektöre farklılaşan yönleri de vardır. Derinlemesine literatür taramasına dayanan ve tarım sektörünü girişimcilik, girişimci ve girişim yönünden ele alındığı çalışmada; tarımsal girişim fırsatları, tarımsal girişimciliğin önündeki engeller, tarımsal girişimcilerin farklılıkları ve sahip olması gereken beceriler ve bu becerileri geliştirebilmeleri için dikkate almaları gereken konular incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Girişimcilik, Tarımsal Girişimci, Agripreneurship, Agripreneur.

Abstarct

Scientific, technological, economic, social, cultural, political changes and developments in the global sense force economic sectors to comply with this change. From the point of view of entrepreneurship, today it is possible to find studies related to different entrepreneurship types such as e-entrepreneurship, diaspora entrepreneurship, eco-entrepreneurship, social entrepreneurship, caused by these changes and developments. Agricultural entrepreneurship, which is as old as humanity, is one of these entrepreneurship types. Agricultural entrepreneurship generally refers to entrepreneurship activities of entrepreneurs in agriculture and related sectors. There are aspects of entrepreneurship that have universal validity in terms of both entrepreneurship and entrepreneurship, as well as aspects that differ from industry to industry. In the study, which is based on an in-depth literature review and where the agricultural sector is handled in terms of entrepreneurship, entrepreneurship and entrepreneurship; agricultural entrepreneurship opportunities, barriers to agricultural entrepreneurship, differences and skills that agricultural entrepreneurs should possess and issues that they should consider in order to develop these skills were examined.

Keywords: Agricultural Entrepreneurship, Agricultural Entrepreneur, Agripreneurship, Agripreneur.

* Dr. Savaş Yıldız, <https://orcid.org/0000-0002-6630-2023>.

Giriş

İnsanın beslenme ihtiyacı, doğumuyla birlikte başlamaktadır. Nitekim Maslow'un ihtiyaçlar piramidinin temelinde yer alan fiziki ihtiyaçlar arasında da önemli yere sahiptir. İnsanı bu temel ihtiyacını karşılama noktasında en temel kaynağın tarım olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Tarım ürünlerinin tamamı göz önüne alındığında ise özellikle bitkisel ürünlerin farklı mevsim koşullarına uygun ortamlarda yetişmeleri ve bir ürünün mevsiminin biterken diğer ürünün mevsiminin başlaması tarımın tüm yıla yayılan dinamik bir sektör haline getirmektedir. Başta buğday olmak üzere tarımsal faaliyetler neticesinde elde edilen bazı ürünler, farklı ürünlerin üretilmesinde hammadde olarak kullanılmaktadır. Teknoloji ve bilim alanında yaşanan her gelişme başta imalat sektörü olmak üzere birçok sektörde değişimi ve yeniliği de beraberinde getirmektedir. Bu durum tarım sektörü için de geçerlidir. Bugün birçok ülkede konunun uzmanları tarafından tarımsal üretim için yeni uygulama ve yöntemler ile tarımsal üretimin maksimum seviyeye çıkarılmasını amaçlayan araştırmalar ve projeler yürütülmektedir. Değişim ve yenilik birtakım belirsizlikleri ve riskleri beraberinde getirmektedir. İşte tarım sektörüne yeni uygulamaların ve yöntemlerin kazandırılması konusunda devreye girişimcilik girmektedir. Literatürde sosyal girişimcilik, e-girişimcilik, eko-girişimcilik, azınlık girişimciliği gibi kültürel, ekonomik, sosyal, siyasal değişimlerin neden olduğu girişimcilik türlerine dair çalışmalara rastlamak mümkündür. Tarım sektörü içinde gerçekleştirilen girişimcilik faaliyeti ise tarımsal girişimciliğin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Çalışmada tarım sektörünün girişimcilik ile kesişme noktaları olan tarımsal girişimcilik, tarımsal girişimci ve tarımsal girişim kavramları ele alınmaktadır.

1. İnsan ve Tarım

Köken olarak "ek-mek" anlamına gelen "tarı" kelimelerinden türemiş olan "tarım" (Gülensoy, 2007, 861), sanılanın aksine sadece bitkisel üretimi değil aynı zamanda ormancılık, hayvancılık, su ürünleri, su ürünleri, toparak ve su kaynaklarına yönelik faaliyetlerin yanı sıra tarımsal ürünlerin taşınması, işlenmesi, tasnif edilmesi, depolanması, ambalajlanması ve pazarlanması gibi fonksiyonları da bünyesinde toplayan geniş bir kavramdır. Literatürde "tarım" kavramı ile ilgili çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür.

Zincirlioğlu, (1977, 9) tarımı; "Emek, sermaye, girişimci, doğal kaynaklar gibi üretim faktörlerinin doğal, kültürel ve ekonomik şartlara bağlı olarak rasyonel bir biçimde kullanmak suretiyle bitkisel ve hayvansal üretim yapmak" şeklinde açıklamıştır. Türk Dil Kurumunu Güncel Türkçe Sözlükte "Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması." biçiminde tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr). Doğanay ve Coşkun, (2012, 5) çalışmalarında tarıma; "Teknik bir bilimler topluluğu olup, hayvansal ve bitkisel ürünler elde etmek üzere, biyolojik, sosyal ve ekonomik çevrede sürdürülen ekonomik etkinliklerin bütünü" şeklinde tanım getirmişlerdir. Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğünde tarım; "Toprağı işleyerek yararlı ürünler elde etmeye dayanan, geniş anlamıyla hayvancılığı da kapsayan yaşamsal etkinlik." olarak tanımlanırken (Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2011, 1101), Emiroğlu ve arkadaşları (2006, 849), tarımı; "Bitki ve hayvan yetiştirilmesi ve avlanma yoluyla yapılan üretimi kapsayan bir etkinlik." biçiminde tanımlamışlardır.

Bir ekonomik faaliyet, girişim ve yaşam biçimi olan tarımın tarihi de insanlık tarihi kadar eskidir. Eski çağlardan günümüze kadar geçen süreçte insanın toprak ve hayvan ile olan ilişkisini altı evre içinde incelemiş olan Direk (2010, 18-20) çalışmasında bu evreleri şu şekilde açıklamıştır:

- ❖ *İlk Evre:* Bu evrede insan, beslenme ihtiyacının tamamını doğada bulduğu bitki ve hayvanları tüketerek karşılamıştır. Buldukları yerdeki besin kaynakları tükenince kaynağın bol olduğu yerlere göç etmişlerdir.
- ❖ *İkinci Evre:* İnsanın, hayvanları avlamak suretiyle beslenme ihtiyacını karşılamaya çalıştığı dönemdir. Hayvanları avlamak bazı ilkel aletlerin kullanılması, uygarlık tarihinde Paleolitik Dönem olarak adlandırılan bu dönemde gerçekleşmiştir. Hayvanların farklı coğrafyalara göç ettiği durumlarda insan da mecburen onları takip ederek farklı coğrafyalara bölgelere göç etmiştir. Hayvanları daha yakından tanımaya başladığı bu dönemde insan köpek, koyun, keçi, at ve kümes hayvanları evcilleştirmeyi başarmış ve yerleşik hayata geçişin ilk adımlarını atmıştır.
- ❖ *Üçüncü Evre:* İnsanın ekip biçmeyi ilk olarak nereden ve nasıl öğrendiği ile ilgili herhangi bir kayıt veya kanıt mevcut olmamakla birlikte ilkel yöntemlerle de olsa ziraata başlamalarının planlanmış veya öngörülmüş bir durum olmadığı kesindir. Ancak ilkel ziraatın başlaması, insanın sonradan tüketmek üzere toplamış ve depolamış olduğu bitki, kök, yumru ve çeşitli tahılların toprağa düşüp burada yetişmesiyle açıklanmaktadır. Sonrasında ise insanın eliyle, sopa yardımıyla ve ilkel çapalar

ile sırasıyla buğday, arpa, çavdar, mercimek gibi mahsullerin ekimini yapmaya başlaması ziraat ile olan bağının daha da güçlenmesine neden olmuştur. Bu dönemde başlayan ziraat ve evcilleştirilmiş hayvanlar ile insan çevresinden etkilenen değil çevresini biçimlendiren bir konuma ilk adımını atmıştır.

- ❖ *Dördüncü Evre:* Ziraat konusunda kendisini daha da geliştiren insan çeşitli tohum bitki ve kökler aracılığıyla yeni bitkiler yetiştirmeye başlamıştır. Bu dönemde insan, elde ettiği mahsulün bir kısmını sonradan tüketmek amacıyla depolarken, bir kısmını da ihtiyaç duydukları başka metaller ile takas ederek ilk ticari faaliyetlerin başlamasına vesile olmuştur.
- ❖ *Beşinci Evre:* Ziraatı öğrenilen birçok farklı bitki türü arasında bazı bitki türlerinde uzmanlığın yakalandığı bu dönemde üretimde çeşitli tekniklerden yararlanılmaya başlanmıştır. Tarımın ana kollarından birisi olan sebzeçilik ve meyvecilik de bu dönemde gelişmeye başlamıştır.
- ❖ *Altıncı Evre:* Modern tarımın başladığı bu evre tarım ile ilişkili olan mühendislik, biyoloji gibi diğer bilim dallarından yararlanılmaya ve ziraat mühendisliğine ilişkin bilginin kullanılmaya başlandığı evredir. Modern tarım ile sulama, tohum ıslahı, gübreleme ve makine kullanımı gibi yöntemlerle birim alanda maksimum verimin ve maksimum gelirin elde edilmesi amaçlanmıştır.

Gerek gelişmiş ülkeler gerekse gelişmekte olan ülkeler için tarım kritik öneme sahip bir konudur. Abraham Harold Maslow'un (1 Nisan 1908- 8 Haziran 1970) İhtiyaçlar Hiyerarşisinde de belirttiği gibi beslenme insanların en temel ihtiyaçlarından birisini oluşturmaktadır. Ülkelerin ekonomilerini oluşturan ekonomik sektörlerden birisi olan tarım sektörünün ülke nüfusunun beslemesi, sanayi sektörüne hammadde akışı sağlaması, milli geliri arttırıcı bir etkiye sahip olması, istihdam yaratması, biyolojik çeşitliliğe ve ekolojik dengeye olan katkısı, ihraç ürünlere doğrudan ve dolaylı katkısı ve gıda güvenliği ile yakından ilişkili olması nedeniyle stratejik öneme sahip bir sektördür (Doğan, 2009, 368). Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar geçen zaman içinde insanların ve hayvanların tükettikleri besinlerin temel kaynağı ise tarıma dayanmaktadır. Günümüzde Covid-19 salgınının ilk dönemlerinde yaşanan panik nedeniyle marketlerde un, makarna, pirinç, bulgur, bakliyat, konserve gibi raf ömrü uzun olan temel gıda maddelerinin saatler içinde tüketilmesi ülkelerin temel besin maddelerinin üretiminde temel kaynak olan tarım sektörünün böylesi olağanüstü durumlarda yeterli olup olmayacağı sorusunu gündeme getirmiştir. Bu ise, tarımın geçmişte olduğu gibi günümüzde ve gelecekte de önemini asla yitirmeyecek olan bir sektör olduğunun en belirgin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Tarımsal Girişimcilik (Agricultural Entrepreneurship: Agripreneurship)

Bilgi toplumuna geçiş ile birlikte, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra ulusal ve uluslararası düzeyde dikkat çekici hale gelen girişimcilik konusu birçok sektör için önemli hale gelmiştir (Börü, 2006, 4). Düşünsel emek sonucu ortaya çıkan fikrin hayata geçirilerek ekonomik bir değer kazanması şeklinde ifade edilen girişimcilik bu süreç içerisinde bir üretim faktörü özelliği kazanmıştır. Değişim, yaratıcılık, yenilikçilik gibi kavramlarla iç içe olan girişimcilik kavramı, mevcut durumda yaşanan değişimler sonucunda ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek veya yeni fırsatlar yaratmak amacını gütmektedir. Bu bağlamda girişimcilik fırsatların yaratılması ve takip edilmesine yönelik bir süreçtir (Başar, 2005, 3-4). Girişimcilik kavramına dar ve geniş bir tanımlama getiren Okur (2003, 11), dar anlamda girişimciliği; "işletme veya faaliyeti kâr amacıyla kullanmak." olarak tanımlarken, geniş tanımla, "mevcut piyasa koşulları içinde yatırılan sermayeye maksimum getiri sağlayacak mal veya hizmetin üretilmesini öngören ve bunun için sermayenin üretimde kullanılması faaliyeti." olarak tanımlamıştır.

Soyşekerci (2013, 6) girişimciliği; "başkalarından önce toplumun ihtiyaçlarını görerek bu ihtiyaçlarla ilgili olarak planlamalar yapan ve bu planları uygulamaya koyabilen, olası riskleri üstlenen, sorumluluk almaktan kaçınmayan, değişimin gerekliliğine inanarak buna uyum sağlayabilen bireylerin yürüttüğü faaliyetlerin tümü." olarak açıklamıştır.

Bir diğer tanımda girişimcilik kavramı; "Yeterli çaba ve zaman harcanarak, muhtemel finansal, fiziksel ve sosyal riskler üstlenilerek karşılığında maddi ödül, kişisel tatmin ve bağımsızlık sağlanabilecek yeni bir değer ortaya koyma süreci." şeklinde yapılmıştır (Marangoz, 2013, 3). Girişimciler için oldukça önemli fırsatların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan değişimin ve gelişimin hayatın her alanında yaşanması, günümüzde gerek yabancı gerekse yerli literatürde sosyal girişimcilik, e-girişimcilik/sanal girişimcilik, eko-girişimcilik, kurumsal girişimcilik, akademik girişimcilik, iç girişimcilik gibi farklı girişimcilik türlerinin de ortaya çıkmasına ve akademik birçok çalışmaya konu olmasına neden olmuştur. Girişimcilik alanında öne çıkan bir diğer girişimcilik türü ise tarımsal girişimcilik "agricultural entrepreneurship - agripreneurship" tir.

Tarım sektörü denildiğinde akla genellikle, düşük teknolojiye ve sınırlı dinamiklere sahip, yeni şeyler yapmak yerine işleri daha iyi yapmaya odaklanan küçük aile şirketlerinin egemen olduğu girişimler akla gelmektedir. Ancak ekonomideki liberalleşme, tarım pazarlarının daha az korunması, değişen toplum yapısı radikal değişimleri de beraberinde getirmiştir. Değişimin bu yönlerinde girişimci yönelimi, genel girişimcilik araştırmalarından elde edilen yararlı ve iyi oluşturulmuş bir yapı olmasına rağmen tarımsal girişimcilik araştırmaları açısından yeni yeni kullanılmaya başlanmıştır (Lans vd., 2013, 2). Kırsal nüfusta ve tarım toplumlarında girişimciliğin geliştirilmesi çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir. Bu süreç belirli koşullara bağlı kalmayı, makro politika ve stratejiler geliştirmeyi, gerekli altyapıyı sağlamayı ve kapsamlı bir plan geliştirmeyi ve uygulamada büyük dikkat ve çaba göstermeyi gerektirmektedir (McElwee, 2006, 187). Tarımsal girişimciliğin geliştirilmesini gerektiren nedenleri yaptığı çalışmada Sudharani (t.y.) şu şekilde maddeleştirmiştir (aktaran Uneze, 2013, 2):

- Organik ve kaliteli gıda talebine olan artış,
- Tarımda birçok birincil üretim faaliyeti için (düşük maliyetli üretim teknolojileri ile yağmurla beslenen tarım, hayvancılık ve vahşi zanaat üretimi gibi) rekabet avantajının varlığı,
- Özel sektörün her türlü işletme düzeyinde tarımsal işletmelere girmeye istekli olması,
- Kadınlarda ve çocuklarda yetersiz beslenmeyi azaltmanın gerekliliği,
- Hanelerde ve ulusal çapta tüketilen gıdaların güvenliği sağlama ihtiyacı olarak belirtmiştir.

Literatürde tarımsal girişimcilik ile ilgili olarak yapılmış çalışmalarda yer alan tanımlardan bazıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Tarımsal Girişimcilik Tanımları

Araştırmacı	Tarımsal Girişimcilik Tanımı
Dollinger (2003, 5)	Tarımda risk ve belirsizlik ortamında büyüme veya kazanç elde etme amacıyla yenilikçi bir ekonomik organizasyonun oluşturulmasıdır.
(Ferris, 2012, 5)	Tarımsal girdilerin yanı sıra çeşitli tarım ürünlerinin pazarlanması ve üretimi ile ilgili girişimcilik faaliyetleridir.
(Uneze, 2013, 2)	Genel olarak sürdürülebilir, topluma yönelik, doğrudan pazarlanan tarımdır. Sürdürülebilir tarım, çiftçiliğe sosyal, ekonomik ve çevresel süreçlerin karşılıklı ilişkilerine odaklanan bütünsel, sistem odaklı bir yaklaşım olarak açıklamıştır.
Estahbanaty (2013, 1244)	Kırsal alanlardaki fırsatlardan yararlanmak için özgün bir kaynak setinden oluşan bir değer yaratma sürecidir.
Bairwa vd., (2014, 1)	Tarım sektörünün ve girişimciliğin kârlı evliliğidir. Tarımsal girişimcilik sayesinde bir çiftlik, tarımsal bir işletmeye dönüşmektedir.
Narendran ve Ranganathan (2015)	Genel olarak sürdürülebilir, topluma yönelik, doğrudan pazarlanan tarımdır. Sürdürülebilir tarım, çiftçiliğe sosyal, ekonomik ve çevresel süreçlerin karşılıklı ilişkilerine odaklanan bütünsel, sistem odaklı bir yaklaşımı ifade etmektedir.
Rao ve Kumar (2016, 1634)	Tarım veya ilişkili sektörlerde yürütülen girişimcilik sürecidir. Bu süreç, daha iyi üretim ve ekonomik kazanç için tarımda veya tarımın ilişkili sektörlerde yeni yöntemler, süreçler, teknikler benimseme sürecidir. Tarımsal girişimcilik ile tarımsal faaliyetleri girişimci bir faaliyetlere dönüştürmektedir.
Yusoff vd., (2015, 74-75)	Gelir elde etmek için tarımsal ürünler üretmek, dağıtmak, pazarlamak veya taşımak için düzenlenen tarımsal girişimcilik faaliyetleridir.
Mukembo ve Edwards (2016, 5)	Varlığını devam ettirebilir tarım işletmelerini / projelerini en iyi ve sürdürülebilir şekilde desteklemek, geliştirmek, yönetmek, kâr ve iyileştirilmiş geçim kaynakları haline getirecek girişimcilik ilkelerinin uygulanmasıdır.

Tarımsal girişimcilik ile ilgili olarak yapılmış tanımlardan yola çıkarak Hilmi (2018, 864) tarımsal girişimciliğin öne çıkan yönlerini şu maddeleştirmiştir:

- ❖ Tarımsal girişimcilik, kârlı bir şekilde tarım ve girişimi bir araya getirmesi,
- ❖ Tarımda doğrudan pazarlama imkânının artması,
- ❖ Tarımda yeni yöntemler, süreçler ve tekniklerin kullanımı,
- ❖ Tarımsal girişimcilik sayesinde tarım faaliyetlerinin girişimcilik faaliyetine dönüşmesi,
- ❖ Özgün doğal kaynak setlerinin kullanımı,
- ❖ Kırsal bölgelere daha fazla anlam katması,
- ❖ Tarımda sürdürülebilirliğe daha fazla katkı sağlaması,
- ❖ Topluluk odaklı olması,

❖ Tarımda elde edilen gelirin geliştirilmesine katkısı.

Yukarıda yapılmış olan tanımlar tarımsal girişimciliğe özgü olan: “tarımın ve girişimciliğin karlı evliliği”, “doğrudan pazarlanan tarım”, “tarımda yeni yöntemler, süreçler ve teknikler”, “tarımsal etkinliği girişimci bir faaliyete dönüşmesi”, “kaynaklar seti”, “kırsal”, “sürdürülebilir”, “topluma yönelik” ve “iyileştirilmiş geçim kaynakları” gibi kavramları ortaya çıkarmaktadır. Bu kavramlar tarımsal girişimciliğin çok ticari olmayan ancak su, toprak gibi doğal kaynak setlerinden faydalanan, kırsal, sürdürülebilir ve topluma yönelimli olmasına vurgu yapmaktadır. Bu, tarım sektöründe girişimciliğe olan kırsal ve toplumsal eğilimin diğer ekonomik sektörler girişimciliklerden daha fazla olması münasebetiyle farklılık katmakta ve tarımda girişimciliğin mekanikleşmiş bir süreçten ziyade bir felsefe olarak yaratılmasına zemin hazırlamaktadır.

3. Tarımsal Girişimci (Agricultural Entrepreneur: Agripreneur)

Merkezinde insan faktörünün olması münasebetiyle sosyal, psikolojik, ekonomik ve kültürel yönleri olan girişimcilik, özellikle bilgi toplumuna geçiş sürecinde ulaşım, üretim, yönetim gibi konularda yaşanan değişimlerle birlikte global ekonominin hızlanmasına neden olan ve hayatın farklı alanlarını etkileyen önemli bir konu olarak öne çıkmıştır. Birçok gelişmiş ve hızla gelişmekte olan ekonomilerin bugünkü durumlarının ardında yatan ise “yenilik” kavramını düşünce tarzlarının merkezine oturtan ve girişimciliğe anlam kazandıran girişimciler olmuşlardır (Özkul ve Dulupçu, 2007, 68). Latince, “initare” kökünden gelen ve İngilizce, “enter” (giriş) ve “pre” (ilk) kavramlarının birleşmesiyle, Türkçe’ye “girişimci” olarak çevrilen “entrepreneur” kavramı Fransızca’da, “bir şeyler yapmak” anlamına gelen “entreprendre” sözcüğünden türemiştir (Güney ve Nurmakhamatul, 2007, 63; Korkmaz, 2000, 165). Bir girişimin, girişimcilik faaliyetleri neticesinde hayata geçmesindeki temel unsur konumundaki “girişimci” kavramı tanımlanırken, aslında girişimci olarak bir bireyin sahip olması gereken özellikler ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede, zaman içerisinde farklı yazarlar tarafından “girişimci” kavramı ile ilgili olarak yapılan farklı tanımlamalar aynı zamanda bu kavramın temel özelliklerini de ortaya koymaktadır.

Girişimci kavramıyla ilgili olarak literatürde yer alan birçok tanımdan biri 18. yy. ilk yıllarında Fransa’da yaşamış olan İrlandalı kökenli bir ekonomist olan Richard Cantillon tarafından yapılmıştır. Cantillon girişimciyi; “Ücretli işçi veya sahibi olduğu topraktan sabit bir rant veya gelir elde eden toprak sahibinin aksine, bilinen bir alış fiyatı ile bilinmeyen bir satış fiyatı arasındaki farktan kâr veya zarar eden kişi.” şeklinde tanımlamıştır (Iversen, Jorgensen and Moller, 2008, 4).

Joseph Alois Schumpeter’e (1912) göre girişimci; “Yeni tedarik kaynakları, yeni satış piyasaları, yeni ürünler, yeni süreçler ve yeni organizasyon şekillerini uygulayarak eskiyi yeni ile ikame eden, kısaca sürekli bir yenilik süreci içinde eskiyi terk edip daha etkin yeni yolları ve yöntemleri devreye sokarak (yıkıcı yaratıcılık) yasayan kişiler olarak tanımlamış ve bu kişilerin ekonomik büyümenin en önemli aktörüdür.” (aktaran. Kızılkaya, 2005, 28).

İraz (2005, 149) girişimciyi; “Mevcut belirsizlikler hakkında durum analizi yaparak yorumlayan, yaratıcılık yeteneği ile olasılıklardan olanaklar yaratan, bir başka ifadeyle risk alan ve aldığı riskler ile fayda sağlayabilecek yenilikler ortaya koyabilen kişi.” olarak tanımlamıştır.

Marangoz (2012, 3) girişimciyi; “Kâr amacı güderek, mal veya hizmet üretmek ve/veya pazarlamak için gerekli olan üretim faktörlerini elinde bulundurarak düzenli bir biçimde tutan ve girişimi ile ilgili ortaya çıkabilecek tüm riskleri üstlenen kişi.” olarak tanımlamıştır.

Girişimcileri, girişimci olmayanlardan ayıran bazı kişilik özelliklerine sahiptirler. Bunların bir kısmı doğuştan gelirken bir kısmı sonradan kazanılan özellikler olduğu söylenebilir. Girişimcilerin kişilik özellikleri arasında; risk almaya yatkın olma, yaratıcı düşünce yapısına sahip olma, güçlü bir önseziye sahip olma, fırsatları görebilme ve değerlendirebilme yeteneğine sahip olma, yenilikçi olma, öğrenmeye istekli olma, hırslı ve kararlı olma, beşeri ilişkilerde iyi olma, problem çözme yeteneğine sahip olma, strese dayanıklı olma, haya gücüne sahip olma, vizyon sahibi olma, enerjik olma, proaktif olma, kontrol odaklı olma, esnek olma gibi özellikler yer almaktadır (Yıldız, 2017, 24).

“Girişimci” kavramı tarım sektörü kapsamında değerlendirildiğinde “tarımsal girişimciler”, “agricultural entrepreneur-agripreneur” kavramı ile karşılaşılmaktadır. Tarım sektörü kapsamında bulunan faaliyet kollarının gerçekleştirilmesinde baş aktör, çiftçilerdir. Tarım kelimesinin Eski Türkçe’de “tarı” kelimesinden türetildiğine ve “ek-mek” anlamına geldiğinden bahsedilmiştir. Tarımsal girişimciliğin baş aktörü olan “çiftçi” kavramının Eski Türkçe’de “toprağı eken” anlamına gelen “tarıyıcı” veya “tariyici” şeklinde kullanılmıştır (Gül, 2016, 93). Tarım Kanunu’nun 3. Maddesi çiftçiyi; “Mal sahibi, kiracı, yarıcı veya

ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişiler” olarak tanımlamıştır (www.resmigazete.gov.tr). Bir diğer tanım da çiftçi; “Kısmi veya tam zamanlı olarak işgal edilen ve temel gelir kaynağı olarak toprağı yetiştirme, ekin yetiştirme ve hayvan yetiştirme pratiğinde esas olarak çiftlik ve tarıma bağımlı bir dizi faaliyette bulunan kişi” olarak tanımlanmaktadır (McElvee ve Smith 2012, 117).

Girişimcilik yaratıcılık, girişkenlik, risk almaya istekli olmayı gerektiren bireysel olarak veya gruplar halinde tamamlanabilen görevler gerektirmektedir. Bu durum, tarımsal üreticilerin temelde girişimci olduğunu doğrular niteliktedir, çünkü olumlu iş sonuçları elde etmek için risk almaktadırlar. Sonuç olarak, küçük girişimciler olarak tarım girişimcileri fiyat hareketlerini, çiftçi piyasasını ve değişimleri takip ederek kendine uygun iş politikasını oluşturarak özellikle pazar için üretim yapmaktadırlar (Njegomir vd., 2017, 1037). Klasik girişimci yönlendirme yapısı, girişimcilik davranışının üç temel unsurunu, yani yenilikçilik, risk alma ve proaktiflik unsurlarını birleştirmektedir. Bu nedenle tarımsal girişimcinin yönelimi, bir çiftçinin pazar tekliflerini yenilemek, yeni ve belirsiz ürünleri, hizmetleri ve pazarları denemek için risk almak ve yeni pazar fırsatlarına karşı rakiplerinden daha proaktif olmak için yenilik yapma isteğı olarak tanımlanabilir (Lans vd., 2013, 2). Tarımsal girişimcilik, sıfırdan bir girişim kurmayı gerektiren bir fırsatın değerlendirilmesi ile sınırlı değildir. Çünkü pazarda uzun zamandır faaliyet gösteren tarımsal girişimler zaten faaliyetlerini devam ettirmektedir. Bu noktada girişimciliğın öğrenme ve gelişim yönü devreye girmektedir. Bazı tarımsal girişimcilerinin girişimcilik fırsatlarından yararlanabilirken diğerlerinin bunu yapamaması belirli kişilik özelliklerinin eksikliğinden değil, belirli yetkinliklerin ve deneyimin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. McElwee, (2006, 192) tarımsal girişimcilerin birinin diğerinden daha başarılı olmalarını aşağıdaki yedi madde ile açıklamıştır:

- Üretimin, gelirlerin ve harcamaların sürekli takibi ile ilişkili karlı üretim,
- Bilişsel ve mesleki becerilerin sürekli geliştirme,
- Yaptıklarına inanan ve sıkı çalışmaya hazır olma,
- Hedef belirleme, hedef odaklı çalışma, belirlenen hedeflere ulaşınca yeni hedefler belirleme becerisine sahip olma,
- Koşullara ve ihtiyaçlara yönelik güncel gelişmeleri takip etme,
- Girişim için uygun başlangıç yapması yani iyi durumda makine, bina, arazi ve / veya çiftliğin fiyatlandırılması ile üretime yapılan yatırımlar arasındaki oranı koruması,
- İşbirliğine daima açık olması.

Girişimcinin odaklandığı yorumlama, anlama ve yaratıcılık, fırsat geliştirme sürecindeki temel süreçler izole bir ortamda değil tarımsal girişimcinin eşi, çalışanları, rakipleri, ağ ve zincir içindeki ortakları ve genişleme hizmetleri tarafından etkilenmektedir. Bir başka ifadeyle girişimcinin içine girdiğı süreçler kendisi dışında bir takım faktörler tarafından da etkilenmektedir (Lans vd., 2013, 1). Özetle, tarımsal girişimciliğın özü olan fırsatların belirlenmesi ve takibi ile girişimcilik faaliyetinin yaratıcılık, fırsatlar konusunda uyanık olma, proaktif ve ağ oluşturma yönlerini vurgulamaktadır (DeTienne ve Chandler 2004, 245). Estahbanaty'e (2013, 1244) göre, tarımsal girişimcilerin kaynak ve çevresel kısıtlara yönelik özel öngörülerini yerel ve modern bilgiden ziyade başkalarından ve geçmişinden öğrendiğı bilgiye dayamaktadır. Tarımsal girişimciler piyasaya yönelik, yenilikçi, ileriye dönük ve hesaplanmış riskler almaya yatkın, yeni ürünler yaratma arayışında, yeni teknolojilere açık ve yeni teknolojileri kullanma konusunda istekli yapıya sahiptirler. Uzun vadede girişimlerinin varlığını sürdürmelerine daha fazla önem vermelerinden dolayı söz konusu girişimlerin daha sürdürülebilir olmaları konusunda oldukça isteklidirler. Girişimci olarak, bu yeni çiftçi türü her zaman büyümek, gelişmek, işini genişletmek ve çiftçiliğe yeni teknolojiler uygulamak için yeni fırsatlar aramaktadır (Faria ve Mixon, 2016, 1). Tarımsal girişimci, neyin mümkün olduğu ve gelecekte istediğı konusunda zihninde net bir tablo çizmekte ve pazarın bu konuda belirleyici unsur olduğunun bilincindedir. Tarım sektörü dışındaki girişimcilere benzer şekilde tarım girişimcisi de fırsat arayışı içindedir ve aradığı fırsatların pazarda var olduğunu ve değerlendirebileceğı bu fırsatlar sayesinde kar elde edeceğinin de farkındadır (Food and Agriculture Organization, 2013, 4). Gartner (1989, 48) “girişimci kimdir?” ve “girişimci ne yapar?” sorularından başlamanın tarımsal girişimcisinin tanımının ortaya konması uğruna araştırmacıların kavramsal bir bataklığa girmekten kurtaracağını belirtmiştir. Literatürde tarımsal girişimcilik alanında yapılan bazı çalışmalarda tarımsal girişimci ile ilgili olarak yapılmış tanımlardan bazıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Tarımsal Girişimcilik Tanımları

Araştırmacı	Tarımsal Girişimci Tanımı
Melo (1980, 303)	Tarım, ormancılık veya karma faaliyetlerde bulunmak için gerekli araziye veya diğer ilgili unsurları kullanma veya kullanma hakkına sahip bir kişi veya gruptur.
Dabson ve Markley (2010, 1)	Asıl faaliyet alanı tarım ve tarımla ilişkili olan girişimcidir.
Aleke vd., (2011, 70)	Tarım endüstrisi içinde zenginlik yaratan bir tarımsal girişimin, risklerini de üstlenerek devamını sağlayan kendi namına çalışan kişidir.
Ferris, (2012, 2)	Tarım sektörüne odaklanan bir iş girişimini başlatan, organize eden ve yöneten bireydir.
Bairwa vd., (2014, 1)	Genel olarak, tarım girişimcileri proaktif, meraklı, kararlı, inatçı, vizyoner, çalışkan, dürüst, güçlü yönetim ve organizasyon becerilerine sahip olmalıdır. Tarım girişimcileri de girişimci olarak bilinmektedir. Girişimciler, yeni pazarlara hizmet ederek veya bir şeyler yapmanın yeni yollarını yaratarak ekonomide değişimi yönlendiren yenilikçiler olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla tarımsal girişimci, girişimci olabilmek için tarım sektöründe çeşitli faaliyetlerde bulunan herhangi biri olabilir.
Damarla ve Kumar (2015, 4)	Girişimci ruhu olan ve ürün tüketiciye ulaşana kadar çiftlik işinin kârını etkileyen değer zinciri ve çiftlik faaliyetleri hakkında birçok farklı kararını enerjik, coşkulu ve dikkatli bir şekilde veren çiftçidir.
Tripathi ve Agarwal (2015, 535)	Tarımda ve ilişkili sektörlerde girişimci olmak üzere çeşitli faaliyetlerde bulunarak çiftliğin belirsiz tarımsal iş ortamıyla ilgilenen risk alan, oportünist ve başlatıcı kişidir.
Carr ve Roulin (2016, 9-10)	Bir pazar içinde, yenilikçi ve sürdürülebilir üretim yöntemlerini kullanarak sebze, meyve, süt ürünleri, et, balık ve tahıllar gibi gıda maddelerini doğrudan üretme fırsatlarını görüp değerlendirmenin yanı sıra ve genişletilmiş gıda sistemi içinde işleme, paketleme, lojistik, hizmetler, pişirme ve geri dönüşüm atıkları gibi çeşitli faaliyetleri içerebilecek tüm "tarımsal işletme" fırsatlarını da değerlendiren kişidir.
Rao ve Kumar (2016, 1634)	Risk alan, bir şeyler yapmanın yeni yollarını arayan ve yeni pazarlara dokunabilen ve tarım ve tarım ile ilişkili sektörlerde yeni fikirleri uygulayarak kırsal bölgelerde tarım ve tarım ile ilişkili sektörlerde yeniliğin itici gücüdür.
Ndedi ve Feussi (2017, 3)	Yeni pazarlara hizmet ederek veya tarım sektöründe yeni şeyler yapmanın yollarını kullanarak ekonomide değişimi yönlendiren yenilikçilerdir. Dolayısıyla, tarımsal girişimci, tarım sektöründe çeşitli faaliyetlerde bulunan güçlü yönetim ve organizasyon becerileri ile birlikte proaktif, meraklı, kararlı, inatçı, vizyoner, çalışkan, dürüst, yenilikçi, yaratıcı özelliklere sahip herhangi biri olabilmektedir.

Tablo 2’de yer alan tarımsal girişimciler ile ilgili olarak yapılmış tanımlardan, tarımsal girişimciler ile ilgili şu yönleri öne çıkmaktadır (Hilmi, 2018, 865).

- ❖ Tarımsal girişimcinin, kaynak ve çevre kısıtları ile ilgili olarak özel öngörüleridir ve bu öngörü yerli ve modern bilginin yanı sıra başkalarından ve geçmişinden öğrendiği bilgilere dayamaktadır. Doğal kaynaklara ve kısıtlara ilişkin bu öngörüler ihmal edildiğinde doğal kaynakların kısa ve uzun vadede verimliliğini kaybetmesine neden olmakta ve girişimin sürdürülebilirliğini riske sokmaktadır,
- ❖ Tarımsal girişimci, girişimini daha uzun vadede devamlılığını sağlama konusunda isteklidir,
- ❖ Tarımsal girişimci, yeni teknolojileri tarımsal faaliyetlerde uygulama konusunda açık görüşlüdür,
- ❖ Tarımsal girişimci; tarım, ormancılık veya karma faaliyetlerde bulunmak için gereken araziye veya diğer ilgili unsurları kullanma veya faydalanma hakkına sahip bir kişi veya grup olabilmektedirler,
- ❖ Tarımsal girişimci, kırsal bir bölgede bulunmakta ancak bununla sınırlı olmamak üzere bir gıda sistemi içinde faaliyet göstermektedir,
- ❖ Tarımsal girişimci, büyümüş/genişlemiş gıda sistemi içinde yer alan bütün tarımsal girişim fırsatlarını izlemektedir,
- ❖ Tarımsal girişimci, tarım sektörü içinde yeni işle yapabilmeyen yollarını aramaktadır,
- ❖ Tarımsal girişimci, kendini gıda sistemi içinde tek bir faaliyet ile sınırlandırmamaktadır,
- ❖ Tarımsal girişimci, yenilikçi ve sürdürülebilir üretim metotlarından yararlanma eğilimindedir.

3.1. Tarımsal Girişimcilerin Farkları

Girişimcilik araştırmalarında sanayi devrimi sürekli olarak ele alınsa da tarım için aynı şey söylenemez. Aslında, ekonomik bir sektör olarak tarım, doğası gereği risk ve belirsizlik içermektedir.

Üretim, pazarlama, teknolojik, finansal, politika ve insani konulardan kaynaklanan birçok risk ve belirsizlik vardır. Örneğin, bir girdi demetinden elde edilen çıktının miktarı ve kalitesi kesin olarak bilinemez (Aimin, 2010, 153). Bu durum, tarım sektöründeki işletmeciler olarak çiftçilerin üretim çıktılarını ticarileştirip ticarileştirmediklerine bakılmaksızın risk alan, belirsizliğe katlanan bir yönetici olmalarını gerektirmektedir (Food and Agriculture Organization, 2013, 5). Birden çok kaynaktan sermaye toplayarak üretken varlıklara yatırım yapmaları nedeniyle küçük ölçekli çiftçiler birer girişimci olarak değerlendirilebilir. Tarım sektöründe çiftçilerin ne yetiştirileceği, ne zaman yetiştirileceği, hangi tohum kullanılacağı, ne kadar kullanılacağı, toprağın ne zaman sürüleceği, ne zaman ekim yapılacağı, nasıl yapılacağı, ne tür gübrenin ne zaman ve nasıl kullanılması gerektiği, ürünün ne kadarının hane tüketimi için ayrılacağı, ne kadarının gelir elde etmek için satılacağı veya depoda tutulacağına dair, ekim için yeterli sermaye yok ise sermaye temininin nereden gerçekleştirileceğine dair çeşitli konularda kararlar almaları gerekmektedir. Küçük çiftçiler genellikle bu kararları piyasaların hiç iyi işlemediği, aşırı fiyat dalgalanmalarının olduğu ve olumsuz hava koşulları gibi birçok riske maruz kaldığı ekonomik bir ortamda almaktadırlar (Food and Agriculture Organization, 2013, 7). Bu nedenle tarım sektöründe faaliyet gösteren çiftçilerin tarımsal girişimcilik kapsamında faaliyet gösteren girişimciler olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Bu noktada, tarımsal girişimcilikle ilgili tartışmalarda ortaya konan klasik bir soru: tarımsal girişimciliğin tarım dışı sektörlerdeki girişimcilikten farklı olup olmadığı sorusu akla gelmektedir. Lans ve arkadaşları (2013, 2) bu soruyu yapılan çalışmanın türüne ve paradigmasına bağlı olarak hem "evet" hem de "hayır" olarak yanıtlamışlardır. Rauch ve arkadaşları (2009, 776) girişimciliğin Fırsatların önemi, proaktiflik, risk alma ve girişimci öz yeterliliği, belirsizliğe katlanma gibi bazı unsurlarının evrensel olduğunu ancak diğer bazı unsurların ise girişimciliğin türüne ve kapsamına göre farklılık gösterebileceğini belirtmişlerdir. Fitz-Koch ve arkadaşları (2017) tarımsal girişimciliğin tarım dışı sektörlerdeki girişimcilikten farklı olduğunu bu nedenle tarımsal girişimciliğin kendi sınıfı içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Cantillon, Say ve Mill gibi girişimcilik teorisinin kurucusu olan araştırmacılar, tarımın baskın endüstri olduğu zamanda yazdıkları ve girişimciliği açıklamak için kullandıkları örneklerin çoğunu tarımsal üretimden elde etmeleri, tarımsal girişimciliğin tarihsel açıdan da temelini güçlendirmektedir (Alsos vd., 2012, 3).

3.2. Tarımsal Girişimcinin Özellikleri ve Becerileri

Girişimcilerin sahip oldukları bazı özellikler ve beceriler onları girişimci olmayan insanlardan ayıran temel farkları da ifade etmektedir. Literatürde farklı girişimcilik türlerinden bahsedilse de girişimcilerin temelde sahip olması gereken özellikler genel anlamda benzerlik göstermektedir. Ancak faaliyet gösterilen sektör girişimcinin farklı bazı özelliklerinin ve becerilerinin öne çıkmasını gerektiren bir durumdur. Tarımsal girişimcilik alanında faaliyette bulunan tarımsal girişimcilerin sahip olması gereken bilgi, tecrübe ve beceri turizm sektöründeki bir girişimcinin sahip olması gerekenden farklıdır. "Beceri" kelimesi kısaca; "Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarıma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet." şeklinde tanılanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Darbanaraste (2012, 36) yapmış olduğu çalışmada tarımsal girişimcilerin sahip olması gereken becerileri üç gruba ayırmıştır:

- Kişisel beceriler; tarımsal girişimcinin yenilik yapabilme, inisiyatif alabilme, risk alabilme, sorumluluk alma, değişim fırsatlarını araştırma gibi becerileri kapsamaktadır.
- Kişilerarası beceriler; tarımsal girişimcinin etkili iletişim yeteneği, iletişim kurma becerisi, etkileme becerisi ve itirazları yönetebilme becerisini içermektedir.
- Süreç becerileri; tarımsal girişimcinin tasarım ve organizasyon yeteneği, analiz, sentez ve değerlendirme becerisini ve projeleri yürütüme becerisini kapsamaktadır.

Tarımsal girişimcinin sahip olması gereken beceriler ile ilgili olarak Abdolmaleki ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan sınıflandırma ise şu şekildedir (aktaran Estahbanaty, 2013, 1246)

- Bireysel beceriler; tarımsal girişimcinin içsel kontrol ve düzen, risk alma, yenilik, esnek yönetim becerisi, sabırlı olma, güçlü ve azimli olma ve lider düşünce yapısına sahip olma gibi becerileri kapsamaktadır.
- Yönetim becerileri; tarımsal girişimcinin planlama, hedef belirleme, karar verme, beşeri ilişkiler, pazarlama, muhasebe ve finans yönetimini içeren becerileri, kontrol, tartışma ve geliştirme yönetimini içermektedir.
- Teknik beceriler; tarımsal girişimcinin yazma, sözlü iletişim, çevreyi izleme ve değerlendirme becerisi, kişilerarası iletişim, teknoloji, iş yönetimi, takım oluşturma, organizasyon gibi becerileri içermektedir.

De Wolf ve Schoorlemmer (2007, 9) tarımsal girişimcilerin sahip olması gereken becerilerini beş ana başlıkta değerlendirmişlerdir:

- Mesleki becerileri; teknik becerileri ve hayvan ve bitki üretimine yönelik becerileri kapsamaktadır.
- Yönetim becerileri; finansal yönetim ve uygulama, insan kaynakları yönetim, müşteri yönetimi ve genel planlama becerilerini kapsamaktadır.
- Fırsata ilişkin beceriler; iş fırsatlarını belirleme, Pazar ve müşteri odaklılık, tehditlerin farkında olma, risk yönetimi ve inovasyon becerilerini kapsamaktadır.
- Stratejik beceriler; geribildirim alma ve kullanma, refleks, izleme ve değerlendirme, kavrama, stratejik planlama, stratejik karar verme e hedef belirleme becerilerini kapsamaktadır.
- İşbirliği / ağ oluşturma becerileri; diğer çiftçiler ve şirketlerle işbirliği yapma, ağ kurma, takım çalışması ve liderlik becerilerini kapsamaktadır.

Tarımsal girişimcilerin becerilerini ortaya koyan çalışmalarla ilişkili olarak Estahbanaty, (2013, 1244-1247) çalışmasında tarımsal girişimcilerin teknik becerilerini, yönetim becerilerini ve girişimciliğe ilişkin becerilerini geliştirebilmeleri için çeşitli konularda bilgi sahibi olmalarının önemine dikkat çekmiştir. Teknik beceriler için tarımsal girişimcilerin dikkate alması gereken konular: 1) Don, kuraklık, zararlılar ve hastalıklar ve hastalıklar, fırtınalar, rüzgâr ve nem gibi doğal afetlere ilişkin bilgi, 2) Ürünlere etki eden çevresel faktörlerin sayısı ve aralığı (su kalitesi, toprak, su, hava, sıcaklık, ışık, zararlılar ve hastalıklar gibi) hakkında bilgi, 3) Bazı ürünlerin mevsimselliğine ilişkin bilgi (Bazı ürünler için yılın belirli zamanlarında girdi ve işleme yapılabilmesi veya bazı ürünlerin talebinin belirli zamanlarla sınırlı olması), 4) Marjinal arazilerin işletilmesi (tesviye, kanal ve sulama sistemi) hakkında bilgi, 5) Yüksek kalitede pazar girdisi kullanımı hakkında bilgi, 6) Becerikli işgücü kullanımına ilişkin bilgi, 7) İç pazarda mevcut olmayan ihtiyaç girdilerinin planlanmasına ilişkin bilgi, 8) Yakıt, gübre, böcek ilaçları ve hormonlar gibi belirli girdilere zamanında erişim için uygun planlama yapmaya ilişkin bilgi, 9) Toprak ve su gibi doğal kaynakların güvenliği ile ilgili yöntemler hakkında bilgi, 10) Tesis kurulumuna ve bakımına yönelik en güncel bilgi, 11) Standart ekipman ve teknik hizmet kullanımına ilişkin bilgi, 12) Zaman içinde doğal kaynak kalitesinden (su ve toprak tuzluluğu, düşük verimlilik gibi) kaçınmanın yollarına ilişkin bilgi, 13) Coğrafya açısından tarımsal işletme yönetimi bilgisi (pazar, girdi tedarik merkezlerine olan mesafe, altyapı ve destek hizmetlerine olan mesafe dikkate alınarak), 14) Bölgedeki vasıflı işçi kullanımına ilişkin bilgi, 15) Kullanılan makine ve cihazların vergilerine ilişkin bilgi, 16) Atık yönetimi ve girdi ve çıktı atıklarına ilişkin bilgi, 17) Enerji ürünlerinin yönetimi ve gümrük işlemlerine ilişkin bilgi, 18) Kullanılmış girdilerin etkin bir şekilde yenden kullanımına ilişkin yönetim bilgisi, 19) Başlangıç aşamasında Özel Sermaye Yönetimine ilişkin bilgi, 20) Ekipman ve tesislerin doğru ve etkin kullanımına ilişkin yönetim bilgisi.

Yönetim becerilerinin geliştirilebilmesi için tarımsal girişimcilerin dikkate alması gereken konular: 1) Tarım işinde yüksek riskler hakkında bilgi, 2) Tarım işinde çoklu faaliyet ve koordinasyon yönetimi hakkında bilgi, 3) Üretim teknolojisinin ve üretim yönetiminin artan karmaşıklığına ilişkin bilgi, 4) Üretim ve tedarikte zaman yönetimi hakkında bilgi, 5) Kârlılık düzeyine ulaşmada zaman yönetimi hakkında bilgi, 6) Ortaklıklarda sürdürülebilirlik hakkında bilgi, 7) İlk yıl öngörülemeyen nedenlerden dolayı başarısızlığa neden olabilecek unsurlar hakkında deneyimli olanların öngörülerinden faydalanma, 8) Girişim ve girişimin yönetiminde tam zamanlı gözetim, 9) Bozulabilir/çürüyebilir ürünler hakkında bilgi, 10) İş geliştirme, karlılık ve yenilik konularını sürekli göz önünde bulundurma, 11) Çalışanları sorumlulukları hakkında bilgilendirme, 12) Zararlılar ve hastalıklardan kaynaklanan kayıpları önleme yöntemleri hakkında bilgi, 13) Pazardaki büyük girişimler ve yeni ürünlerle rekabet etmek için yeni yöntemler geliştirme, 14) Girişimde modern yöntem ve ekipmanlar kullanma, 15) Yaratılan kapasitenin optimum verimliliği ve tam kullanımına ilişkin bilgi, 16) İşletme yönetimi uzmanlığından faydalanma ve deneme yanılma yöntemine güvenmekten kaçınma, 17) Benzer yeni girişimlere sahip girişimcilerin yöntem ve tekniklerinden yararlanma, 18) Plan prosedürleri ve ilgili evrak işleri hakkında bilgi sahibi olmak.

Tarımsal girişimcilerin girişimcilik konusundaki becerilerini geliştirebilmeleri için dikkate alması gereken konular: 1) Tarım piyasalarıyla ilgili ithalat, ihracat, fiyatlandırma ve piyasa düzenlemesi gibi en son hükümet politikalarının takip etme, 2) Üretim maliyeti yönetimi, 3) Bölgedeki dağıtım ağının yönetimi, 4) Gerekli ekipman ve girdi yönetimi, 5) Bölgede güçlü bir pazarlama merkezi bulma yöntemleri, 6) Girdi ve ürün fiyatlarındaki aşırı dalgalanmanın yönetimi, 7) Üretim hizmet maliyetlerinin kontrolü, 8) Bölgede bulunan uygun alım terminalleri, 9) Satın alımına dair devlet garantisi olan ürünler hakkında bilgi sahibi olma, 10) Pazara ilişkin öngörülemeyen durumların farkında olma, 11) Yerel Pazar hakkında bilgi sahibi olma, 12) Ürün satışında bayi ve komisyoncular konusunda dikkatli olmak, 13) Makul bir maliyetle kaliteli ürünler üretmek ve gelişigüzel malların ithal edilmesinden kaçınmak, 14) Düşük kaliteli ürünler ile rekabet

oluşturulması konusunda dikkatli olmak, 15) Ürün fiyatlandırma ve fiyat kontrol sistemi kurulması, 16) Pazardaki ürünler üzerinde yaygın bir gözetim uygulanması, 17) Özel sergiler düzenlemek, 18) Kaliteli üretim için standartlar belirlemek ve bu standartları kontrol etmek, 19) Kaliteli girdiler için standartlar belirlemek ve bu standartları kontrol etmek, 20) Ürün ihracı için uygun tüzük oluşturmak, 21) Ürün ithalatı için uygun tüzük oluşturmak, 22) Bazı ürünlerin kültüre uygun kullanımı, 23) Dış pazarlar hakkında bilgi sahibi olmak, 24) Kurumsal değişimin iç ve dış pazara uyumlu şekilde değişimi, 25) Taşımacılıkta maliyet ve zaman yönetimi, 26) Güvenlik yatırımı, 27) Çalışan, makine, ekipman, tesis, ürün vb. için sigorta yaptırılması, 28) Cihaz ve makineler arasında uyum, 29) Yönetimde istikrar ve şeffaflık, 30) Mühendislik şirketleri ile iletişim, 31) Devlet tarafından sağlanan sübvansiyonlarından yararlanma, 32) Teknik bilgilerin ve piyasa bilgilerinin bölgesel düzeyde yayılması için etkili bilgi ağı oluşturulması, 33) Hukuk, pazarlama, mühendislik gibi danışmanlık hizmetlerinden yararlanma, 34) Toprak testi, su kalite kontrolü, uygun çeşitlerin üretimi gibi konularda araştırma kurumları ile koordinasyon içinde olma, 35) İşletmelerde kısa süreli ve fonksiyonel mesleki eğitimleri düzenlenmesi, 36) Ürün işleme, paketlenme, için uygun tesisin kullanımı, 37) Artan rekabet ortamına hazırlıklı olma, 38) Akılda kalıcı reklamlar ve maliyet yönetimleri, 39) Ticari iştirakçiler arasında güven, 40) İş ahlakı, 41) Tarımsal işletmelerin geliştirilmesi için geçerli ve yasal mesleki kurallarda bütünlük, 42) Yabancı şirketlerle teknik işbirlikleri ve ortak iç girişimler gerçekleştirilmesi, 43) Mühendislik ve teknik hizmetler, işleme, pazarlama ve danışmanlık dâhil olmak üzere diğer alanlarda üretim ve ticarete odaklanma, 44) Kontrol amaçlı olarak sürekli olarak kayıtların tutulması ve muhafazası, 45) Endüstriyel şehir merkezleri ve seralar dâhil olmak üzere altyapı ve iş ortamının merkezi gelişimi 46) Soğuk hava depoları ve donanımlı depolar dahil olmak üzere depolama tesisleri, 47) İşletmelere örnekler ve standart model oluşturma.

4. Tarımsal Girişimcilik Fırsatları

Diğer tüm sektörlerle benzer şekilde tarım sektörünün de ikincil ve üçüncül derecede sektörlerle ileri ve geriye doğru bağlantıları mevcuttur. Tarım sektöründeki fırsatlar tarımsal sürecin girdi aşaması, tarım aşaması, değer zinciri, çıktı işleme ve pazarlama aşaması ve ilişkili hizmetlerden yararlanma aşaması gibi tarımın farklı aşamalarında, tarım ve tarım ile ilişkili diğer sektörlerde ortaya çıkabilmektedir. Tarımsal girdi aşamasında tarımsal girişimciler için potansiyel birçok fırsat vardır. Tarım sürecinde tohumlar, gübreler, böcek ilaçları ve tarım teknolojisi gibi birçok girdiye ihtiyaç duymaktadır. Bu girdilerin geliştirilmesi ve üretilmesi alanlarında birçok fırsat öngörülmektedir. Biyo-böcek zehirleri, biyo-gübreler, haşarata karşı gübre, toprağın test edilmesi ve ıslah edilmesi gibi alanlarda girişimci süreç için mükemmel fırsatlar vardır. Organik çiftçiliğe artan ilgi yeni fırsatların da kapısını açmakta meyve, sebze ve diğer mahsullerde farklı tür ve çeşitler geliştirilmektedir. Tohum gelişimi konusunda Ar-Ge için çok fazla faaliyet alanının olması ve tarımsal verimi artırmak için yeni tohum çeşitleri geliştirilmesinin gerekliliği beraberinde potansiyel fırsatları da getirmektedir. Yapılan araştırmalar sayesinde farklı tohum türleri çok farklı iklim koşullarında bile yetiştirilebilir hale gelmiştir. Hektar başına tarımsal üretim çok geliştirilmesi ve tarımdan elde edilen gelirin maksimum seviyeye çıkarılabilmesi tarımsal girişimciliği cazip hale getiren fırsatları da ortaya koymaktadır. Tarımsal girişimciler için potansiyel fırsatlar sunan bir diğer alan ise tarımsal teknoloji ürünleri ile ilgilidir. Tarım sektöründe egemen konumda olan küçük çiftçilerin tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için tarımsal teknoloji ürünlerini satın almaya güç yetirememektedir. Bu durum ise küçük çiftçilerin satın alabilecekleri maliyetlerde tarımsal teknoloji ürünlerine olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Tarım ürünlerinin yetiştirilmesinde önemli rol oynayan gübre ise bir diğer fırsat alanıdır. Günümüzde kimyasal yoğun gübrelerin ve böcek ilaçlarının kullanımından doğal gübre ve böcek ilaçlarına doğru kademeli bir değişim yaşanmaktadır. Gübre konusunda kimyasalın terkedilmesi ve doğal olana yönelik tarımsal girişimciler için çeşitli fırsatlar barındırmaktadır. Böcek ilacı ve gübre konusunda, aynı anda birden fazla farklı mahsule odaklanabilme, toprak kalitesini korumak amacıyla mahsulleri mevsimlerine göre değiştirme, işgücü maliyetini azaltmak amacıyla tarımsal teknoloji ürünlerinden yararlanma gibi konularda yeniliğe gitmek, çıktıyı maksimuma çıkarmak ve mevsimlerin avantajlarından yararlanma tarımsal girişimciler için fırsat anlamına gelmektedir. Hasat sonrası aşamada tarımsal girişimciler için fırsatlar değer zinciri, çıktı işleme ve pazarlama alanlarında ortaya çıkmaktadır. Tarım ürünlerinin tedarik zinciri yönetiminde meydana gelen gelişmeler girişimciler için yeni kapıları açmaktadır. Tarımsal ürün işleme birimleri, dağıtım ve lojistik alanında yaşanan değişim ve gelişmeler de çeşitli fırsatlar için zemin hazırlamaktadır. Tohum, gübre, böcek ilacı vb. tedariki, köy düzeyinde dağıtım, çok işlevli hasat makineleri, traktörler, püskürtücüler vb. gibi tarımsal teknik ekipmanların kiralanması, toprak testi, bitki koruma,

yabancı ot kontrolü, kurulum ve sulama tesislerinin bakımı, tarımsal ürünlerin taşınması ve depolanması vb. hizmetler de tarımsal girişimciler için fırsatların yer aldığı doğrudan ve dolaylı olarak tarım ile ilişkili faaliyet alanlarıdır. Sebze, meyve, gıda taneleri, bakliyat, yağlı tohumlar vb. ürün yetiştiriciliği, seracılık, şifalı bitki yetiştiriciliği, süt ve kümes hayvanları gelişimi, hayvancılık, tarım ürünlerinin sınıflandırılması ve paketlenmesi, gıda işleme ünitelerinin kurulması, soğuk hava depoculuğu, ipekböcekçiliği, bahçecilik ve daha pek çok tarımsal faaliyet girişimciler için fırsatlar barındırmaktadır (Bairwa, 2014, 3; Verma vd., 2018, 70; Rao ve Kumar, 2016, 1636).

5. Tarımsal Girişimciliğin Gelişiminin Önündeki Engeller

Tarım ve ilişkili sektörlerde tarımsal girişimciler için birçok fırsatlar mevcut iken, tarımsal girişimciliğin gelişimini engelleyen çeşitli zorlukların varlığı da söz konusudur. Bunlar:

Yetersiz Altyapı: Altyapının varlığı gelişimin temel unsurlarından birisidir. Özellikle kırsal bölgelerde tarımsal girişimcilerin girişimlerini kurabilmeleri için su, elektrik, atık su, yol gibi çeşitli altyapı hizmetlerinin varlığı önem arz etmektedir. Yetersiz altyapının olduğu bölgelerde girişimcilik faaliyetlerini zorlaşmakta hatta gecikmektedir.

Girişimcilik Kültürünün Eksikliği: Tarım sektöründe faaliyet gösteren bireylerin geçmişten gelen çeşitli alışkanlıklara olan bağlılıkları girişimcilik kültürünün gelişiminin önünde engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumun temelinde ise girişimciliğe yönelik eğitimin yetersiz, farkındalığın ise tam manasıyla yaratılamamış olması yer almaktadır.

Kırsaldan Kentlere Göç: Yaşam koşullarının yetersizliğinden dolayı geçmişte olduğu gibi kırsal kesimden kentlere doğru göç yaşanmaktadır. Her ne kadar hükümetler tersine göçü teşvik edici adımlar atmış olsa da bunlar maalesef yetersiz kalmaktadır. Kırsaldan kentlere yaşanan göç kırsal bölgelerdeki kalifiye tarım işgücünde bir boşluğun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Tarım alanında kalifiye ve yetenekli nüfusun daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak umuduyla kentlere göç etmesi tarımsal girişimciliğin gelişiminde önemli rol oynayan potansiyel girişimcilerin yok olması anlamına gelmektedir.

Eski Teknolojiler ve Ekipman: Bilgi, insanların durumu analiz etmelerine, fırsatları keşfetmelerine ve doğru zamanda uygun kararlar almalarına yardımcı olmaktadır. Bilgi eksikliği girişimciliğin her türünde olduğu gibi tarımsal girişimciliğin gelişmesinin önünde de engel teşkil etmektedir. Tarım ekipmanları ve tarım girişimleri ile ilgili bilgi teknolojisi ve bilgi eksikliği tarımsal girişimciliğin gelişimini negatif yönde etkilemektedir. Teknolojik tesislerin ve ekipmanların eski olması tarım sektörünün büyümesi için kritik öneme sahip olan tarımsal girişimciliğin önündeki bir engeldir.

Tarımsal Ürünlerin Pazarlanmasındaki Sorunlar: Tüketilmediği sürece ürünün hiçbir değeri yoktur. Sonunda kâr elde etmek için üretilen tarımsal ürünlerin uygun nakliye, depolama tesisi, tarımsal ürünlerin tanıtımı için yeterli imkânın olmaması, pazar hakkında yetersiz bilgiye sahip olma, tarım ürünleri için istikrarsız fiyatların söz konusu olması, talep dengesizliği, yerel araçların etkisi gibi birçok etken yüzünden pazarlanması çiftçiler açısından zor hale gelmiştir. Bu durum tarım ürünlerinin yatırım yapmaya değmeyecek dolayısıyla uğruna girişimcilik faaliyetlerinde bulunulamayacak ürünler haline getirmekte buna bağlı olarak tarımsal girişimcilik gelişmemektedir.

Fiziksel Lojistiğin Yüksek Maliyetleri: Günümüzün pazar yapısı tüketmek için tüketicinin ürüne doğru değil ürünün tüketiciye doğru hareket etmesini gerektiren bir yapıdadır. Tarımsal ürünlerin de müşteriye en yakın noktaya ulaştırılması bazı lojistik faaliyetlerin varlığını gerekli kılmaktadır. Tarımsal ürünlerden özellikle taze tüketilmesi gerekenlerin uygun birimde paketlenmesi ve depolanması ve taşınması yüksek maliyetlere neden olmaktadır. Yüksek maliyetli lojistik sadece tarımsal girdiler için değil tarımsal çıktılar için de geçerli bir durumdur. Bu durum çiftçinin elde edeceği gelirin azalmasına hatta zarar etmesine neden olabilmekte ve tarım sektörünün girişimcilik için cazip olmaktan çıkmasına neden olmaktadır.

Yetersiz Politikalar: Tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirildiği kırsal bölgelerdeki çiftçilerin eğitim düzeylerinin genelde düşük olması ve bazılarının okuma yazma bilmemeleri karşılaşılabilecek normal olan durumlar arasındadır. Hükümetin tarım sektörüne yönelik politikalarının karşılık bulabilmesi söz konusu politikalar kapsamında atılan adımların kırsal bölgelerde tarımsal faaliyetlerle meşgul olan nüfusa açıklanabilmesi ile ilişkili bir durumdur. Hükümet tarımsal konularda mükemmel bir politika belirlemiş olsa dahi muhatabına ulaşamadığı ve bunu açıklayamadığı durumda söz konusu politikaların hiçbir anlamı kalmamaktadır (Kumar, 2020, 8909; Verma vd., 2018, 71; Rao ve Kumar, 2016, 1637-38).

Eleştirel bir açıdan bakılacak olursa dünyada birçok hükümet hizmet, imalat ve sanayi sektörlerine verdiği destek tarım sektörüne verdiği destekten fazladır. Ancak günümüzün en ciddi sağlık problemi

Kovid-19'un olumlu yönlerinden birisi tarım sektörünün öneminin daha ciddi bir şekilde farkına varılmasına vesile olmasıdır. Özetle bahsedilmiş olan zorluklar tarım sektörünü tarımsal girişimcilik açısından cazip olmaktan çıkarmaktadır. Cazip olmayan hiçbir sektöre de herhangi bir girişimcinin yatırım yapması beklenemez.

6. Tarımsal İşletmeler

Üretimin başlayabilmesi için emek, sermaye, doğal kaynak ve girişim unsurlarını varlığı gerekmektedir. Bu unsurların bir araya gelmesindeki kilit rol ise girişimci üstlenmektedir. Girişimcinin birleştirici rolü olmadan üretimden bahsedilemez. Girişimcinin kendisinin de bir unsuru olduğu diğer üretim faktörlerini başarılı bir şekilde bir araya gelmesiyle "girişim" ortaya çıkmaktadır. Etimolojik açıdan "girişim" ya da "teşebbüs" kavramının kökeni, Arapça' da "şebıs" kelimesine dayanmaktadır. Dolayısıyla teşebbüs; " elinde tutmak, yapışmak, tuttuğunu bırakmamak ve bunun için gerekeni yapmak" anlamına gelmektedir. Dilimizde "girişim" kavramı bir emir kipi olan "gir" fiilinden türemiş ve "bir yerden bir başka yere geçiş yapmak, atak davranarak bir işe başlamak, bir sorunu çözmek için bir şeyler yapmak" anlamına gelmektedir (İrmiş vd., 2010, 7). Girişim kavramına somut açıdan bakıldığında; ticari bir faaliyeti gerçekleştirmek için üretim faktörlerinin bir araya getirildiği ve gerçekleştirilen üretim sonucunda mal veya hizmetin çıktısının elde edildiği teknik, ekonomik ve hukuki birimler şeklinde tanımlanırken, soyut açıdan bakıldığında ise; girişimcinin iş kurma sürecinde gösterdiği çaba ve katlandığı zorlukların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Tutar ve Küçük, 2003, 161). "İşletme" ve "girişim" kavramları günlük hayatta birbirlerinin yerine kullanılmalarına rağmen, kapsayıcılık açısından birbirlerinden ayrılmaktadır. Belirli finansal, idari ve ekonomik işleve sahip bir örgütlenmeyi ifade etmesi bakımından değerlendirildiğinde girişim, işletmeyi kapsayıcı niteliktedir (Sabuncuoğlu ve Tokol, 2001, 38). Bir başka ifadeyle işletme, girişimin teknik olarak faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi amacıyla kurduğu ekonomik birimlerini ifade etmektedir.

Tarımsal girişimcinin üretim faaliyetlerini girişimcilik faaliyetleriyle başarılı bir biçimde bir araya getirmesi neticesinde hayata geçen tarımsal işletme; "Yasal durumu ne olursa olsun, sahip olduğu ya da ortaklık, yarıcılık veya kiralama şeklinde işlediği arazinin büyüklüğüne bakılmaksızın kendi adına bitkisel üretim ve/veya hayvancılık faaliyeti ve/veya su ürünleri üretimi yapan tek yönetim altındaki ekonomik birim." şeklinde tanımlanmıştır (www.resmigazete.gov.tr). Tarım Kanunu'nun 3. Maddesi tarımsal işletmeyi; "Üretim faktörlerini (doğal kaynak, sermaye, emek, müteşebbis) kullanarak; bitkisel veya hayvansal ürünlerin üretmek amacıyla tarımsal faaliyetler gerçekleştiren veya söz konusu tarımsal faaliyetlere ek olarak depolama, muhafaza altına alma ve pazarlamaya yönelik bir takım faaliyetlerde bulunan işletme." olarak tanımlamıştır (www.resmigazete.gov.tr). Çetin ve Tipi (2016, 15-16) çalışmalarında tarımsal işletmeleri büyüklükleri, hukuki yapıları ve faaliyet konuları olmak üzere üç başlıkta sınıflandırmışlardır:

i) Büyüklüklerine Tarımsal İşletmeler:

- a) Küçük Tarımsal İşletmeler: Aile bireyleri dışında başka kimsenin çalışmadığı ve kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar üretim yapan tarımsal işletmelerdir.
- a) Orta Büyüklükteki Tarımsal İşletmeler: Aile bireyleri ile birlikte genellikle aileden olmayan yabancıların birlikte çalıştığı ve üretimde genellikle işletme sahibinin emeğinin söz konusu olduğu tarımsal işletmelerdir
- b) Büyük Tarımsal İşletmeler: Üretim aşamasında işletme sahibinin emeğinin olmadığı ancak ücretli çalışanların varlığının söz konusu olduğu tarımsal işletmelerdir. Büyük tarımsal işletmelerde tarımsal teknoloji ürünü olan ekipman ve makinelerin kullanımının artması çalışan işçi sayısının azalmasını da beraberinde getirmiştir.

ii) Hukuki Yapıdan Tarımsal İşletmeler:

- a) Özel Tarımsal İşletmeler: Arazi ve tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli bütün makine, ekipman, araç ve gereçlerin tamamının mülkiyetinin özel kişilere ait olduğu tarımsal işletmelerdir.
- b) Kamuya Ait Tarımsal İşletmeler: Arazi ve tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli bütün makine, ekipman, araç ve gereçlerin tamamının mülkiyetinin kamuya ait olduğu tarımsal işletmelerdir.

iii) Faaliyet Konularına Göre Tarımsal İşletmeler:

- Hayvansal Üretim Yapan Tarımsal İşletmeler: Deniz canlılarının (balık, kerevit gibi), kanatlı hayvanların, küçük ve büyükbaş hayvanların üretiminin yapıldığı ve bu hayvanlardan elde edilen yumurta, süt, et gibi ürünlerin üretimini de kapsayan tarımsal işletmelerdir.
- Bitkisel Üretim Yapan Tarımsal İşletmeler: Tarla ve bahçe ürünleri gibi bitkisel üretim yapan işletmelerdir.
- Su Ürünleri Üretim Yapan Tarımsal İşletmeler: Midye, sünger, karides gibi deniz mahsulleri ve tatlı ve tuzlu su balıkçılığı alanında faaliyet gösteren işletmelerdir. Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması ve tatlı su kaynakları bakımından önemli bir potansiyele sahip olması su ürünleri alanında faaliyet gösteren tarımsal işletmelerin yaygın olmamasının temel nedenidir.
- Orman Ürünleri Üretim Yapan Tarımsal İşletmeler: Her türlü ağaç ve kültür mantarı üretiminin yanı sıra bu ürünlerden elde edilen her türlü tohum, yaprak, meyve vb. ürünlerin üretiminin de gerçekleştirildiği tarımsal işletmelerdir.
- Karma Üretim Yapan Tarımsal İşletmeler: Finansal yönden güçlü olmalarının sağladığı imkân ile yukarıda bahsedilen faaliyet alanlarından iki veya daha fazlasında üretim yapan tarımsal işletmelerdir.

Tarımsal işletmelerin özellikleri şunlardır:

- Aksini belirten yasal düzenleme olmamasından dolayı tarımsal işletmelerin ekseriyeti muhasebe kaydı tutmamaktadır,
- Tarım işletmelerinin genelinde eğitim düzeyi, gelir ve ücret düzeyi düşüktür,
- Tarım işletmelerinin çoğunluğu küçük aile işletmelerinden oluşmasından dolayı fiyat üzerinde etkileri yok denecek kadar azdır,
- Tarım işletmelerinin çoğunluğunun küçük işletme olması, bir araya gelerek organize bir şekilde üretim ve pazarlama konusunda ortak kararlar alamamaktadırlar,
- Tarımsal işletmelerde üretimin gerçekleştirilmesi için gereken sürenin biyolojik dönüşüme bağlı olması piyasada kısa vadeli taleplerin giderilmesinin önünde engel oluşturmaktadır,
- İşlettikleri arazileri parçalı olan tarımsal işletmelerin belirli bir merkezde üretim yapma şanslarının olmaması fayda/maliyet analizi neticesinde bazı arazilerin atıl durumda kalmalarına nede olmaktadır,
- Tarımsal ürünlerin biyolojik dönüşüm özelliğine sahip ürünler olması üretimine (ekimine başlanmış) bir tarımsal ürünün üretiminin durdurulması söz konusu değildir (Bozbayır, 2018, 5; Tunçez, 2011, 7).

Sonuç

Her geçen yıl artan dünya nüfusu, küresel ısınmanın neden olduğu iklim değişikliği, yağış rejimlerinin iklim değişikliğine bağlı olarak değişmesi, tatlı su kaynaklarının yavaş yavaş azalması, çevresel kirlilik nedeniyle toprağın ve suyun kirlenmesi, toprak erozyonunun artması gibi küresel faktörler beraberinde insanın varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan gıdanın temel kaynağı olan tarımın geleceğini tehlikeye sokan ana sebepler arasında yer almaktadır. Aralık 2019'da Çin'in Wuhan Eyaleti'nde ortaya çıkarak tüm dünyayı etkileyen Covid-19 salgının ilk dönemlerinde, çok kısa zaman içinde tüketilen raf ömrü uzun gıda ürünlerinin ve temel gıda maddelerinin temeline inildiğinde tamamının tarım sektörüne dayandığı aşikârdır. Salgın döneminde tüm sektörler durma noktasına gelirken durmaması, faaliyetlerine devam etmesi gereken sektörlerden birisi de tarım sektörü olmuştur. Yine bu dönemde tarım sektörünün önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Günümüzde ülkeler arasında yaşanan çatışmaların temel sebebi enerji kaynaklarının kontrolü iken, tarımın mevcut nüfusu çeşitli nedenlerle besleyemeyeceği bir dönemde uluslararası krizlerin yaşanmasının temel nedenlerinden birinin su diğeri de gıda olacağı aşikârdır. Dolayısıyla tarımın, nüfusu besleyemeyecek bir döneme gelmeden önce tarım sektöründe hektar başına üretilen kaliteli ve sağlıklı ürünlerin artırılması gerekmektedir. Bu ise tarımsal faaliyetlerde yeniliklerin getirilmesi ile mümkün görünmektedir. Bu noktada tarım ve ilişkili sektörlerde gerçekleştirilecek tarımsal girişimciliğin ve risk almaya yatkın, belirsizlikleri kabul eden ve yenilikçi yönleri ile öne çıkan tarımsal girişimcilerin diğer ifadeyle çiftçi girişimcilerin önemi ortaya çıkmaktadır. Tarımsal üretimin girdi aşamasında, ekim aşamasında, hasat aşamasında, taşınması, paketlenmesi ve depolanması gibi aşamalarda mevcut uygulamalara tarımsal teknolojinin ve bilginin de desteği ile yenilik kazandırılmasında tarımsal girişimcilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde temel unsur olan çiftçilere çeşitli eğitimler, devlet teşvikleri, danışmanlık

hizmetleri sağlamak suretiyle girişimcilik yönlerinin geliştirilmesi tarımsal girişimciliğin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aimin, Hao (2010). Uncertainty, Risk Aversion and Risk Management in Agriculture. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, S.1, p. 152-156.
- Udechukwu, B. O. Aleke, and Wainwright, David (2011). ICT Adoption In Developing Countries: Perspectives From Small Scale Agribusinesses. *Journal of Enterprise Information Management*, C.24, S.1, p. 66-72.
- Alsos, G. Agnete., Carter, Sara., Ljunggren, Elisabet. and Welter, Friederike (2012). *The Handbook Of Research On Entrepreneurship In Agriculture And Rural Development*. Northampton, UK: Edward Elgar Publishing Limited.
- Bairwa, S. Lal., Lakra, Kerobim., Kushwaha, Saket., Meena, L. Kumar. and Kumar, Pravin (2014). Agripreneurship Development as a Tool to Upliftment of Agriculture. *International Journal of Scientific and Research Publications*, C.4, S.3, p.1-4.
- Başar, Mehmet (2005). Girişimcilik ve Girişimcinin Özellikleri. (ss. 1-18). *Girişimcilik*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1567 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 824.
- Bozbayır, Veli. (2018). *Tarımsal İşletmelerde Canlı Varlıkların TMS-41 Açısından Muhasebeleştirilmesi ve Değerleme İşlemlerinin Vergi Usul Kanunu İle Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Börü, Deniz (2006). *Girişimcilik Eğitimi Marmara Üniversitesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yayın No.733.
- Carr, Steven. and Roulin, Anne (2016). *An Exploration of Agripreneurship: Scope, Actors And Prospects*.
https://cdn.ymaws.com/www.andeglobal.org/resource/dynamic/blogs/20160701_143408_24248.pdf, (Erişim Tarihi: 13.01.2020).
- Çetin, B. ve Tipi, T. (2016). *Tarım Muhasebesi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dabson, Karen. and Markey, Deborah (2010). *Agripreneurs: A Free Range of Opportunity*.
https://energizingentrepreneurs.org.presencehost.net/file_download/220c4379-7646-4ca1-b0a9-666bdb5e693b, (Erişim Tarihi: 07.03.2020).
- Damarla, B. Ramesh. and Kumar, P. Sowmith (2015). Agripreneurship- Issues And Opportunities With A Simple Case Study For Better Handling And Postharvest Management of Fruits And Vegetables. (pp. 1-7). *2nd International Conference On Next Generation Education For Entrepreneurial Engineers*, Warangal, India.
- Darbanaraste, D. Alireza., Ghadiri, M. Masoum. and Firoozi, M. Ali. (2012). Examining The Relationship Between Organizational Performance And Entrepreneurial Skills of Rural Local Managers (Qazvin province). *Rural Research*, C.3, S.1, p. 27-59.
- DeTienne R. Dawn, and Chandler N. Gaylen (2004). Opportunity Identification And Its Role In The Entrepreneurial Classroom: A Pedagogical Approach And Empirical Test. *Acad Manag Learn Educ.*, 3(3), 242-57.
https://www.researchgate.net/publication/270820232_Opportunity_Identification_and_Its_Role_in_the_Entrepreneurial_Classroom_A_Pedagogical_Approach_and_Empirical_Test, (Erişim Tarihi: 13.01.2020).
- De Wolf, Patrick. and Schoorlemmer, Herman (2007). Exploring the significance of Entrepreneurship in Agriculture. Research Institute of Organic Agriculture, Frick, Switzerland.
https://www.researchgate.net/publication/40101318_Exploring_the_significance_of_entrepreneurship_in_agriculture/link/5b6181df0f7e9bc79a731625/download, (Erişim Tarihi: 13.01.2020).
- Direk, Mithat (2010). *Tarım Tarihi ve Deontoloji*. Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Doğan, Adem. (2009). Ekonomik Kalkınma Sürecinde Tarımın Katkısı: Türkiye Örneği. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.17, , s. 365-392.
- Doğanay, Hayati., Coşkun, Ogün (2012). *Tarım Coğrafyası* (Güncellenmiş 2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dollinger, J. Marc (2003). *Entrepreneurship - Strategies and Resources*. New Jersey: Pearson International Edition.
- Emiroğlu, Kudret., Danışoğlu, Bülent. ve Berberoğlu, Binnur (2006). *Ekonomi Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Estahbanaty, S. M. Somaye (2013). How To Increase Agricultural Entrepreneurial Skills. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 2(3), 1244-1251. <http://european-science.com/eojnss/article/view/719/pdf>, (Erişim Tarihi: 15.01.2020).
- Faria, J. Ricardo. and Mixon, G. Franklin (2016). Farmer-Entrepreneurs, Agricultural Innovation, and Explosive Research and Development Cycles. *Administrative Sciences*, S.1, p. 1-11.
- Ferris, Shaun (2012). *Agricultural Entrepreneurship*. <http://www.fao.org/uploads/media/5-EntrepreneurshipInternLores.pdf>, (Erişim Tarihi:15.01.2020).
- Fitz-Koch, Sarah., Nordqvist, Mattias., Carter, Sara. and Hunter, Erik (2017). Entrepreneurship In The Agricultural Sector: A Literature Review And Future Research Opportunities. *Entrepreneurship Theory And Practice*, C.42, S.1, p. 129-166.
- Food and Agriculture Organization - FAO, (2013). *Entrepreneurship In Farming*. <http://www.fao.org/uploads/media/5-EntrepreneurshipInternLores.pdf>, (Erişim Tarihi: 16.01.2020).
- Gartner William (1989). "Who Is An Entrepreneur?" Is the Wrong Question. *Entrep Theory Pract.*, 13, p. 47-68.
https://www.researchgate.net/publication/237360637_Who_Is_an_Entrepreneur_Is_the_Wrong_Question/link/00b4953c92c60ccbfb000000/download, (Erişim Tarihi: 25.01.2020).
- Gül, Bülent (2016). Eski Türkçe Tarihi "Tarımcı, Ekinci" Adı Üzerine. *Türkbilgi*, S.32, s. 85-96.
- Gülensoy, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güney, Semra. ve Nurmakhamatuly, Arman (2007). Kültürün Girişimciliğe Etkisi: Kazakistan ve Türkiye Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Kültürlerarası Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.10, S.18, s. 62-86.
- Hilmi, Martin (2018). Entrepreneurship In Farming: What Is The Current Status of Knowledge In The Kurdistan Region of Iraq?. *Middle East J. Agric. Res.*, C.7, S.3, 858-875.
- Iversen Jens., Jorgensen, Rasmus., Malchow-Møller, Nikolaj. and Schjerning, Bertel (2008). Defining and Measuring Entrepreneurship. *Foundation and Trends in Entrepreneurship*, C.4, S.1, p. 1-63.
- İraz, Rifat (2005). *Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- İrmis, Ayşe., Durak, İbrahim. ve Özdemir, Lütfiye (2010). *Girişimcilik Kültürü: Anadolu Girişimciliğinden Örnekler*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Kızılkaya Ertuğrul (2005). Joseph A. Schumpeter'in Girişimcilik Fikrine Dair Bir Not. *Akdeniz İİBF. Dergisi*, C.5, S.10, s. 26-45.
- Korkmaz, Sezer (2000). Girişimcilik ve Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, C.18, S.1, s. 163-169.

- Kumar, N. Pradeep (2020). Issues and Challenges In Agripreneurship. *Our Heritage*, C.68, S.1, p. 8908-8912.
- Lans, Thomas., Seunke, Pieter. and Klerkx, Laurens (2013). Agricultural Entrepreneurship. (pp.1-7). Carayannis, E. G. (ed) *Encyclopedia of Creativity, Invention, Innovation and Entrepreneurship*, Berlin: Springer.
- Marangoz, Mehmet (2012). *Girişimcilik*. (1. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Marangoz, Mehmet (2013). *Girişimcilik*. (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- McElwee, Gerard (2006). Farmers as Entrepreneurs: Developing Competitive Skills. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, C.11, S.3, p. 187-206.
- McElwee, Gerard and Smith, Rob (2012). Classifying The Strategic Capability Of Farmers: A Segmentation Framework. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, C.4, S.2, p. 111-131.
- Melo, M. Suarez (1980). Campaesino communitarian enterprises in Latin America. (p. 297-314). J. E. G. Araujo (ed). *The Community Enterprise*. Costa Rica: IICA.
- Mukembo, Stephen. and Edwards, Craig (2016). *Project-based Learning: Equipping Youth with Agripreneurship by Linking Secondary Agricultural Education to Communities*. <https://www.youthpower.org/sites/default/files/YouthPower/resources/Project-based%20Learning-%20Equipping%20Youth%20with%20Agripreneurship%20by%20Linking%20Secondary%20Agricultural%20Education%20to%20Communities.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.01.2020).
- Narendran, Kumar and Ranganathan, T.T. (2015). Agripreneurship for Rural Youth. *International Journal in Management and Social Science*, C.3, S.8, p. 245-251.
- Ndedi, Alain. and Feussi, Polycarpe (2017). *Unpacking Agripreneurship*. https://www.researchgate.net/publication/323975144_Unpacking_Agripreneurship/link/5e1474cb4585159aa4b86e6f/download, (Erişim Tarihi: 12.01.2020).
- Njegomir, Vladimir., Pejanović, Ljubo. and Keković, Zoran (2017). Agricultural Entrepreneurship, Environmental Protection And Insurance. *Economics of Agriculture*, S.3, p. 1035-1045..
- Okur, Ali Rıza. (2003). *Girişimcilik*. (1. Basım). İstanbul: YaPa Yayıncılık.
- Özkul, Gökhan. ve Dulupçu, M. Ali (2007). Kişisel Gelişimin Girişimci Tipleri Üzerine Etkisi: Antalya-Isparta İllerinde Bir İnceleme. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, C., S.2, s. 67-92.
- Rao, Narasimha and Kumar, Venkateswara (2016). Agripreneurship For Sustainable Growth In Agriculture And Allied Sectors: A Conceptual Model. *Man In India*, S.96, p. 1633-1641.
- Rauch, Andreas., Wiklund, Johan., Lumpkin, G. T. and Frese, Michael (2009). Entrepreneurial Orientation And Business Performance: An Assessment of Past Research And Suggestions For The Future. *Entrepreneurship Theory and Practice*, C.33, S.3, p. 761-87.
- Resmi Gazete. (18.02.2014). *Tarım Üretim Kayıt Sistemi Yönetmeliği*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/02/20140218-4.htm>, (Erişim Tarihi: 18.01.2020).
- Resmi Gazete. (18.04.2006). *Tarım Kanunu*. (Kanun No: 5488). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm>, (Erişim Tarihi: 15.01.2020).
- Sabuncuoğlu, Z. ve Tokol, T. (2001). *İşletme*. Bursa: Ezgi Yayınları.
- Soysekeri, Serhat (2013). *Uygulamalar ve Örnekleriyle Girişimcilik*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Tripathi, Ravindra. and S. Agarwal, Sweta (2015). Rural Development Through Agripreneurship: A Study ff Farmers In Uttar Pradesh. *Global Journal of Advanced Research*, C.2, S.2, p. 534-542.
- Tunçez, H. Arif. (2011). *Tarım Faaliyetlerinin Muhasebelerinin Türkiye Muhasebe Standardı-41 Çerçevesinde İncelenmesi: Bir Tarım İşletmesinde Örnek Uygulama*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tutar, Hasan. ve Küçük, Orhan (2003). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (t.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 02.02.2020).
- Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü. (2011). *Sosyal Bilimler TÜBA*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Uneze, Chijioke (2013). Adopting Agripreneurship Education for Nigeria's Quest for Food Security in Vision 20:2020. *Greener Journal of Educational Research*, 3 (9), p. 411-415.
- Verma, K. Rabeesh., Sahoo, K. Alok and Rakshit, Santanu (2018). Opportunities In Agri-Preneurship In India: Need, Challenges And Future Prospects. *Rashtriya Krishi*, C.13, S.1, p. 69-72.
- Yıldız, Savaş (2017). *Diaspora Girişimcilik: Türkiye'deki Suriyeli Girişimcilerin Profili*. Yayımlanmış Doktora Tezi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi SBE. İzmir.
- Yusoff, Asliza., Ahmad N. Hazlina. and Halim, Hasliza (2015). Promoting Agropreneurship Among Gen Y: An Integration of Individual, Institutional and Social Level Factors. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, C.9, S.14, p. 74-86.
- Zincirlioğlu, Önel (1977). *Tarım Yatırım Projelerinde Fizibilite*. Ankara: Şark Matbaası.